

УДК: 379.85

ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ЗАНЕПАД ЧИ НИЗЬКИЙ СТАРТ?

Доброскок І.І.
Карпович М.Г.

Предметом роботи виступає туристична галузь України її проблеми, причини, ознаки занепаду, а також визначення основних показників та модель подальшого розвитку туризму в Україні.

Мета написання статті. Теоретично обґрунтувати значення туризму для України, з'ясувати основні причини занепаду, та визначити перспективи розвитку туристичної сфери України.

Завдання дослідження. Дослідити проблеми, причини та ознаки занепаду туристичної сфери України, а також визначити основні показники та модель подальшого розвитку туризму в Україні.

Методологічною основою статті стали загальнонаукові методи пізнання, а також результати дослідження сучасних поглядів вітчизняних вчених галузі туристичної діяльності.

Результат роботи. Досліджено проблеми, причини та ознаки занепаду туристичної сфери України, визначено основні показники та модель розвитку туризму в Україні в найближчій перспективі.

Висновки. Зробивши аналіз сучасного стану туристичної сфери України, звертаючись за деякими аспектами до історичного розвитку, ми спробували визначити основні причини, які стримують розвиток туризму. Також ми намагались відшукати шляхи виходу з кризового становища туристичної галузі України. Звичайно, дана робота є далеко не всеосяжною і не повністю вичерпує всю проблематику досліджуваного питання. Але, незалежно від рівня освіченості за даною проблемою, на сучасному етапі є кілька речей, явних, кожному пересічному громадянину України. Найважливішим з усього ми визначили – для того, щоб досягти успіху і реального розвитку слід докласти максимум загальних зусиль до розв'язання туристичної проблеми. Туристична галузь України, хоч і дуже повільно починає розвиватися, але головним є те, що не можна зупинятися на досягнутому. Саме від того, яким напрямком піде сучасний розвиток галузі, залежить її майбутнє зокрема майбутнє української економіки, а, отже, і життя України в цілому.

Ключові слова: занепад туристичної сфери, значення туризму, модель розвитку, ознаки занепаду, перспективи розвитку, причини занепаду українського туризму, туризм, туристична галузь.

ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: УПАДОК ИЛИ НИЗКИЙ СТАРТ?

Доброскок И.И.
Карпович М.Г.

Предметом работы выступает туристическая отрасль Украины ее проблемы, причины, признаки упадка, а также определения основных показателей и модель дальнейшего развития туризма в Украине.

Цель написания статьи. Теоретически обосновать значение туризма для Украины, выяснить основные причины упадка, и определить перспективы развития туристической сферы Украины.

Задачи исследования. Исследовать проблемы, причины и признаки упадка туристической сферы Украины, а также определить основные показатели и модель дальнейшего развития туризма в Украине.

Методологической основой статьи послужили общенаучные методы познания, а также результаты исследования современных взглядов отечественных ученых области туристической деятельности.

Результат роботи. *Исследованы проблемы, причины и признаки упадка туристической сферы Украины, определены основные показатели и модель развития туризма в Украине в ближайшей перспективе.*

Выводы. *Сделав анализ современного состояния туристической сферы Украины, обращаясь за некоторыми аспектами исторического развития, мы попытались определить основные причины, которые сдерживают развитие туризма. Также мы пытались отыскать пути выхода из кризисного состояния туристической отрасли Украины. Конечно, данная работа является далеко не всеобъемлющей и не полностью исчерпывает всю проблематику изучаемого вопроса. Но, независимо от уровня образованности по данной проблеме, на современном этапе есть несколько вещей, явных, каждому рядовому гражданину Украины. Важнейшим из всего мы определили – для того, чтобы достичь успеха и реального развития следует приложить максимум общих усилий для решения туристической проблемы. Туристическая отрасль Украины, хоть и очень медленно начинает развиваться, но главным является то, что нельзя останавливаться на достигнутом. Именно от того, каким направлением пойдет современное развитие отрасли, зависит ее будущее, в частности будущее украинской экономики, а, следовательно, и жизни Украины в целом.*

Ключевые слова: *упадок туристической сферы, значение туризма, модель развития, признаки упадка, перспективы развития, причины упадка украинского туризма, туризм, туристическая отрасль.*

TOURISM IN UKRAINE: DECLINE OR A SLOW START?

Dobroskok I.I.
Karpovych M.G.

The object of study *is tourism industry of Ukraine, its problems, causes, signs of decline, as well as definitions of key indicators and model further development of tourism in Ukraine.*

The purpose of this writing. *To substantiate theoretically the importance of tourism for Ukraine, find out the main causes of decline and to determine the prospects of development of tourism sphere of Ukraine.*

Objectives of the study. *To explore the problems, causes and signs of decline of the tourist sphere of Ukraine, as well as identify key indicators and model further development of tourism in Ukraine.*

The methodological basis *of the article is based on General scientific methods of cognition, as well as the results of the study of modern views of domestic scientists the field of tourism.*

The result of the work. *The problems, causes and signs of decline of the tourist sphere of Ukraine, identifies key indicators and model of tourism development in Ukraine in the nearest future.*

Conclusions. *Making an analysis of the current state of the tourist sphere of Ukraine, addressing some aspects of historical development, we tried to determine the main factors hindering the development of tourism. We also tried to find ways out of the crisis state of the tourism industry of Ukraine. Of course, this work is not comprehensive and does not fully exhaust all the problems of the issue being studied. Nevertheless, regardless of level of education on this issue, at the present stage there are several things obvious to every ordinary citizen of Ukraine. The most important of all, we identified – in order to achieve success and real development should make maximum common efforts to solve the tourism problem. The tourism industry of Ukraine, though very slowly beginning to develop, but the main thing is that we cannot be complacent. From which direction will go the development of modern industry depends for its future, particularly the future of the Ukrainian economy and, consequently, and life of Ukraine in General.*

Key words: *the decline of tourism, importance of tourism, development model, the signs of decline, prospects for development, the reasons for the decline of the Ukrainian tourism, tourism, tourism industry.*

Актуальність. Поглиблення інтеграційних процесів на європейському континенті, розширення географії туристичних центрів і маршрутів у глобалізованому соціально-економічному просторі, зростання привабливості України для іноземних туристів роблять актуальним завдання подальшого розвитку вітчизняної галузі туристичних послуг. Успіх реалізації цього завдання значною мірою визначається якістю дослідження проблем, причин та ознак занепаду туристичної галузі, а також визначення шляхів подальшого бурхливого розвитку на благо держави і громадян України. Тому дана тема є актуальною на сучасному етапі розвитку туристичної справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми розвитку та перспектив функціонування туристичної сфери здійснили такі вітчизняні вчені як: Ю.М. Бажал, О.О. Лапко, Л.С. Гринів, О.О. Гранберга, А.П. Дурович, В.С. Кравців, В.І. Карсекін, Л.Г. Агафонов та інші. Значний вклад в розвиток дослідження туристичної галузі внесли такі іноземні науковці: А.Ю. Олександрова, Д.В. Миколаєнко, А.В. Даринський, Ю.Д. Дмитрівський, Н.С. Мироненко, А.М. Сазікіна, А.А. Романова, І.В. Зоріна, Т.А. Ірісова та інші. Важливість і актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість, а також соціальна значущість зумовили вибір теми для детального дослідження.

Метою статті. Теоретично обґрунтувати значення туризму для України, з'ясувати основні причини занепаду, та визначити перспективи розвитку туристичної сфери України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Здобуття Україною незалежності відкрило бар'єри на шляху розвитку тих галузей, яким не приділялася достатня увага через надуману непродуктивність. Історія економіки СРСР переконливо свідчить про пріоритетність розвитку важкої металургії, добувної

промисловості та машинобудування як максимально прибуткових. Про потреби простих людей намагалися не згадувати. Зміни не спостерігалися, а суспільство все далі котилося вниз, вгрузаючи в болото власної нерозвиненості. Ізольованість від навколишнього світу та глибока технологічна відсталість – невже це найбільше досягнення? Треба було робити рішучий крок, відчайдушний, але мужній, і цим кроком стало проголошення Україною незалежності. [1]

Зміни не примусили довго чекати на себе, вибраний шлях ринкового розвитку стрімко почав даватися в ознаки, приносячи перші омріяні плоди: лібералізація та обмеження монополії, розвиток приватної власності та підприємництва, об'єктивні економічні закони [6], становлення механізму ефективного державного регулювання та форсування курсу на максимальне задоволення потреб простого населення.

Простим громадянам стала приділятися більша увага, як індивідуальностям. Яскравим свідченням цього став стрімкий розвиток сфери невиробничих послуг, орієнтованих саме на задоволення наших особистих потреб. Банківські та комерційні, ділові та наукові, готельні та розважальні, медичні й культурні, туристичні й транспортні підприємства – без яких вже не можливо уявити сучасне повноцінне життя і які, безумовно, є нашим величезним надбанням.

Якими ж реальними ресурсами Україна володіє на сьогодні? Центральне положення на європейському континенті, м'який клімат, вихід до Світового океану, родючі ґрунти, унікальні поклади природних ресурсів, два гірських хребти, що не поступаються один одному за мальовничістю та природною довершеністю, вдалий історичний транзитний коридор, привітне населення, самобутні традиції регіонів тощо. Розумне поєднання та раціональне використання всього цього багатства може стати найсильнішим козирем в наших руках. Якщо, звісно, буде вжито за призначенням.

Ми обрали для дослідження таку галузь, яка досі практично не отримала достатнього права на «самовизначення» і тільки починає розвиватися. Найприбутковіша та найзанедбаніша, найатрактивніша, але практично забута, така, що створює беззаперечний імідж, але фактично витіснена за межі державної уваги: туризм. Він створює надприбутки, поступаючись хіба що видобутку нафти, але є фактично повністю позбавленим будь-якої уваги з боку сучасної української економіки.

Підтвердимо все вищезазначене конкретними статистичними фактами. Наприклад, за даними Всесвітньої туристичної організації, на туризм припадає близько 10 % виробленого у світі валового продукту, це одна з ключових галузей, яка приносить дохід державі. І фактично, кожне 15-те робоче місце є робочим місцем у галузі туризму. У більш як 40 країнах світу туризм є головним джерелом надходжень до державного бюджету. Що ж має Україна? Україна має величезний потенціал, але не має достатнього, належного, достойного регулювання, причому на різних рівнях.[2]

Задаймо знову питанням, так що ж має Україна? Коли чесно, – то глибоку кризу та занепад! Незважаючи на широку «географію» туристів, які приїжджають до нашої країни, їх переважну частину (78%) складають туристи з колишнього СРСР, і в першу чергу – з Росії, Білорусії та Молдови. Щодо інших країн, то найбільше Україну відвідують туристи з Угорщини, Словаччини та Польщі. При цьому частина іноземних туристів, які подорожували в туристичних групах, є досить незначною – лише 1,2%. Більшість громадян, які, за існуючою класифікацією, розглядаються як іноземні туристи, фактично такими не є, а відвідують Україну зі службовими або приватними цілями. Це водночас є яскравим свідченням недостатності розвитку в Україні організованого туризму. Найбільшим попитом користується м. Київ, далі – Карпатський регіон (від 20 до 50 тис. відвідувань) і решта країни, на яку в середньому припадає близько 3-5 тис. відвідувань щороку. Так, наведені цифри аж ніяк не вражають. Ми стикнулися з реальною проблемою, яка не може терпіти затягувань та ігнорувань. Туризм в Україні має бути, бо на це є грандіозний потенціал, що може приносити 4 млрд. доларів щороку до Державного бюджету [3].

Які проблеми гальмують бурхливий розвиток? Фактори, що спричиняють розвиток туризму, не адекватний природо-ресурсному, історико-архітектурному та рекреаційному потенціалові України, знаходяться як у суто внутрішній, галузевій, так і в зовнішній (переважно загальноекономічній) площинах.

Основними причинами занепаду українського туризму, на наш погляд, є такі:

- відсутність належних умов для розвитку пріоритетних для держави в'їзного і внутрішнього туризму, податкового і фінансового стимулювання державою експорту туристичних послуг та вітчизняних туроператорів, які займаються цим видом діяльності;

- відсутність скоординованої висококваліфікованої та грамотної системи дій з проведення туристичного продукту України на світовий ринок, яка б давала відчутні результати. Проблеми виникають насамперед з рекламою вітчизняних курортів. Спрямування переважної частини коштів на рекламу України по всьому світу та її широкі туристичні можливості, на нашу думку, буде правильним рішенням;

- найдорожчі авіаперельоти в Європі. Вартість перельоту з Лондона до Братислави чи Прагу обійдеться британському туристові в 40-50 \$, в Київ же буде коштувати прилетіти 600-700 \$;

- Недостатній рівень розвинутої безпосередньо мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам. Слід пам'ятати, що виробнича база галузі формувалася, в основному, за радянських часів з орієнтацією переважно на невибагливого туриста, тому серед об'єктів інфраструктури переважають великі (порівняно з аналогічними закордонними) комплекси, із значною концентрацією місць та низьким рівнем комфортності;

- неефективність діяльності центральних органів виконавчої влади у сфері туризму;

- незадовільна робота з формування та зміцнення туристичного іміджу України, розробки та просування національного туристичного турпродукту на міжнародному та внутрішньому ринках;
- нехтування міжнародним досвідом розвитку туризму;
- Низький рівень обслуговування, зумовлений загальною кваліфікацією працівників галузі. На сьогодні в Україні практично відсутня відповідна система в галузі туризму для підготовки і перепідготовки кадрів, а також чіткі та адекватні світовим стандартам кваліфікаційні вимоги;
- Стан українських шляхів. Одним із дійових засобів прискорення розвитку туризму в Україні є розвиток туристичної інфраструктури у мережі міжнародних транспортних коридорів (МТК). За оцінками експертів, вона має найвищий в Європі коефіцієнт транзитності (з 13 тис. км автомобільних шляхів державного значення понад 9 тис. км є магістралями, зв'язаними з МТК);
- Технологічна відсталість галузі. В Україні практично не застосовуються туристичні технології, які в розвинутих країнах набули ознак повсякденної ужитковості: електронні інформаційні довідники щодо готелів, транспортних маршрутів і туристичних фірм з переліком і вартістю послуг, які ними надаються; у світі практично всі довідники з туризму випускаються в електронному, а більшість – у Internet-форматах, що дає їх користувачам можливість бронювати місця в готелях і на транспортні у режимі реального часу – «on-line». Останнім часом в галузі інформаційних технологій України спостерігається значне похвалення. Тому слід також активно використовувати цю можливість для наближення до виходу на світовий рівень обслуговування клієнтів [3].

Головними зовнішніми факторами, які стримують розвиток туризму в Україні, є викликана млявістю та несподіваністю економічних реформ несприятливість існуючих умов для підприємництва взагалі та туристичного зокрема, недосконалість і навіть певна агресивність нормативно-правового поля (і в тому числі – правил і умов перетинання кордонів іноземцями) і, як наслідок, відсутність необхідних інвестицій для розвитку туризму – як внутрішніх (через тривалу економічну кризу), так і іноземних (через несприятливий інвестиційний клімат). Несприятливість бізнесового клімату спричинила той факт, що з майже 3000 українських туристичних підприємств, які мають дійсні ліцензії на надання туристичних послуг, фактично на ринку працюють лише близько третини. А якщо додати до цього ще й не підйомний тягар податків і відсутність будь-яких преференцій з боку держави, то виходить взагалі повний пакет перешкод для розвитку туристичного бізнесу.

Зараз ми визначимо ознаки та наслідки занепаду:

- скорочення практично удвічі туристичних потоків в Україну іноземних туристів,
- деградація ринку внутрішнього туризму,
- значне скорочення питомої ваги туризму у ВВП країни та в регіональному валовому продукті, в тому числі доходів від туристичних послуг та послуг готелів, туристичного збору, валютних надходжень від експорту туристичних та готельних послуг, інвестицій в туристичну інфраструктуру, робочих місць.

За підрахунками експертів, держава щорічно недоотримує тільки від експорту туристичних послуг до 1 млрд. валютних надходжень. Як вже зазначалося, саме ці зовнішні та внутрішні фактори можуть бути базою, на основі якої розроблятимуться пропозиції щодо виходу галузі з кризового становища та слугувати вказівниками подальших напрямків її розвитку [4].

І цими проблемами не можна нехтувати, адже Україна, з її унікальним історичним минулим, з її неповторним мальовничим ландшафтом та гостинними людьми, є ідеальним простором для розвитку туризму. Карпати дивовижні в усі пори року. Взимку сюди приїждять тисячі любителів гірськолижного спорту, влітку – любителі активного відпочинку – гірського та велотуризму, альпінізму. А сільський зелений туризм – кращий та найдоступніший вид відпочинку в Карпатах. Неповторна краса гірських хребтів, гірські річки, дивовижна аура смерекових лісів захоплюють тишею, спокоєм, здоровим хвойним ароматом.

І Карпати – це далеко не весь туристичний потенціал, який має в активах наша держава. Так, вагомою його складовою є історико-культурні пам'ятки. Найбільше туристів приваблюють розкопки античних міст Північного Причорномор'я (Тіра, Ольвія, Херсонес, Пантікапей); пам'ятки Київської Русі IX-XII ст. у Києві, Чернігові, Каневі, Овручі, Володимирі-Волинському; пам'ятки оборонної архітектури (фортеці в Луцьку, Меджибожі, Кам'янці-Подільському, Хотині, Білгороді-Дністровському, Ужгороді); палацеві комплекси на Львівщині та Чернігівщині; пам'ятки культової архітектури в Києві, Львові, на Івано-Франківщині, у Почаєві і Чернівцях, а також дерев'яної культової та цивільної архітектури в Карпатах.

Природний потенціал України складають узбережжя Чорного та Азовського морів, рельєф, водні (понад 70 тис. річок, більше 3 тис. природних озер і 22 тис. штучних водоймищ), лісові, рослинні та тваринні ресурси. На їх основі створено 5 національних природних парків, 15 державних заповідників, заказники, дендропарки, пам'ятки садово-паркового мистецтва, які належать до природоохоронних територій. Родовища лікувальних грязей, а також мінеральних і радонових вод входять до рекреаційного потенціалу нашої країни, який має не тільки внутрішнє, а й міжнародне значення. Крім того, Україна розташована на перехресті шляхів між Європою і Азією: важливі залізничні та автомобільні магістралі, порти Чорного і Азовського морів, а також Дунаю, авіа мережа здатні забезпечити її інтенсивні багатосторонні зв'язки з багатьма країнами [3].

І не забуваймо про «зелений туризм», всі передумови до розвитку якого в нашій державі існують. Адже саме Україна з давніх часів славилася красою та мальовничістю своїх пейзажів. Більш того, саме сільський туризм дає можливість подивитись на сільськогосподарське виробництво; на майстерність

ремісників та на дивовижні принади національної кухні і традицій. Розвиток сільського туризму міг би стати не менш як візитівкою України, поширеним видом відпочинку внутрішніх і міжнародних туристів, підґрунтям сталого та безмежно стрімкого економічного зростання. Але це поки що не виходить за межі якихось віддалених мрій та прийдешніх сподівань.

Зрозуміло, приватний капітал ще не вбачає значних перспектив у подібній діяльності, а тому вона й тягне своє існування доволі мляво. Але тут є й прорахунок неурядових організацій, які більшою мірою байдують, хоча реально могли б здійснювати неабиякий вплив на розвиток цього сектора. Використання маркетингових стратегій, керування, лідерство, пряма підтримка – все це стало б вагомим внеском у становлення України як потужної туристичної країни. Це досягалося б шляхом використання таких підходів як тренінги та послуги для приватного сектора, підтримка інформаційної продукції та дистрибуція, презентація виставок і шоу, організація семінарів для певної частини індустрії, розвиток та менеджмент системи резервування місць, надання грантів, кредитів або інших фінансових стимулів для розвитку галузі тощо.

Певний прорив у розвитку туристичної галузі зробив Славутич. Упродовж останніх чотирьох років це місто стало відомо поза межами України своїми екстремальними туристичними маршрутами до ЧАЕС. Такі тури влаштовуються на індивідуальні замовлення і можуть включати в себе як відвідання саркофагу, так і національні вечорниці.

Сумська область має непогані туристичні можливості, однак вони використані лише на третину. Туристів можуть зацікавити історично-культурні пам'ятки, такі як давньоруське місто Путивль, колишня гетьманська столиця Глухів, родове село останнього кошового Запорізької Січі Петра Калнишевського. Недаремно згадані міста, а також Лебедин і Ромни входять до системи туристично-екскурсійних маршрутів «Намисто Славутича». Ліси, що займають велику частину півночі області та Михайлівська цілина з її прадавніми ландшафтами обіцяють непогані рекреаційні можливості. Але перетворити можливості в прибуткову галузь не так-то легко. Основними проблемами є: практично повна відсутність інфраструктури (кемпінги, готелі), інформаційного забезпечення (фільми, буклети) і навіть сувенірної продукції.

Заповідник «Козацькі могили» поблизу Берестечка та знамениті Шацькі озера з волинською перлиною «Світязь» упродовж останнього десятиліття є справжніми туристичними «мекками» Волинського регіону. Але якщо масові паломництва до місця козацької битви з польським військом відбуваються епізодично (традиційне свято під Берестечком відбувається щороку наприкінці червня за участю тисяч туристів із різних регіонів України), то узбережжя Світязя й навколишніх озер привертає увагу туристів, починаючи з кінця травня й аж до останніх теплих днів осені [3].

Далеко за межами України відомі історичні та культурні пам'ятки Черкащини, які викликають зацікавленість в усьому світі. Це Канів з музеєм-заповідником Тараса Шевченка, Умань зі славетним Софіївським парком та святинею брацлавських хасидів - могилою цадика Нахмана, села Шевченкове та Моринці на Звенигородщині, де народився і виріс Тарас Шевченко, Корсунь-Шевченківський, де в 1943 році палала одна з найзапекліших битв Вітчизняної війни.

Але багатоаспектні проблеми, наче палки в колесах, не дають розвернутися навіть маючи такі скарби. Це, перш за все, щорічна біда з паломництвом брацлавських хасидів. Вони раз на рік, у другій або третій декаді вересня масово приїждять до Умані, аби за заповітом Нахмана відсвяткувати свій Новий рік (Рош-Гашан) біля його поховання. До сьогодні на державному рівні не вирішено проблему розташування тисяч віруючих. Сотні тисяч доларів, які могли б поповнити бюджет області, осідають у кишенях комерційних фірм або приватних осіб. На цьому фоні єдиним острівцем благополуччя виглядає дендропарк «Софіївка» - державний заповідник, на утримання якого централізовано виділяються кошти з держбюджету.

Ідемо далі, на захід. Чернівецька область лише починає розвивати свій туристичний потенціал. А він є досить значним: це передгір'я та низькогір'я Карпат, гірські села зі своїми автентичними принадами, тисячолітня Хотинська фортеця, комплекс печер на кордоні з Молдовою, включно зі 100-кілометровою печерою «Попелюшка», яка є третьою за розміром у світі гіпсовою печерою. Серед науковців побутує гіпотеза й про те, що є доступні печери, які проходять під річкою Дністер. Однак коштів на детальні дослідження немає.

Чернівецька влада може звітувати лише про початок налагодження зеленого туризму та спроби налагодження бізнес-туризму (побудовано кілька невеличких готелів на 40-50 місць, придатних як для клімато-фіто-грязетерапії, так і для проведення різних зустрічей та семінарів).

Північ України – Чернігів. Його називають міні-Києвом за кількістю історичних та культових пам'яток, однак туристичний належний сервіс у цьому місті відсутній. Досі не налагоджено місця зупинки та відпочинку навіть для тих туристів, які приїждять на вихідні дні подивитися церкви та історичну частину міста. Готелі Чернігова класифікують не вище як двозіркові.

Поки що нічого суттєвого не зроблено для відновлення туристичних поїздок до унікального заповідника Асканія-Нова на Херсонщині, хоча заповідник функціонує, і на його території розташовано науково-дослідний інститут тваринництва степових районів. Нагадаємо, що Асканія-Нова - єдиний в Європі куточок степу із унікальною рослинністю, яку ніколи не розорювали. Тут створено зоопарк, де зібрано тварин та птахів майже з усього світу. Велику частину займає парк, у якому відтворено різні кліматичні зони землі. Історія парку починається з 1874 року.

Центр країни: природні, історичні, етнографічні та інші ресурси Полтави, Кременчука, Миргорода, Диканьки, Сорочинців чи Опішного ще чекають своїх поціновувачів. І місцева влада має зрозуміти, що

розвивати Полтавщину можна, не лише добуваючи газ та нафту, але й дбаючи про природу та історію, приваблюючи туристів, як це робиться в усьому світі.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене, приходимо до досить простого, але водночас вирішального висновку. Так, можна з впевненістю стверджувати, що в галузі туризму проблемним сьогодні є неефективне та нераціональне використання відповідних ресурсів, і, більш того, - сьогоднішній рівень розвитку туристичної індустрії не відповідає наявному потенціалу.

Якщо розглядати альтернативи, що існують сьогодні перед українським туризмом, то є лише два шляхи, тобто два сценарії подальшого перебігу подій. Саме зараз відбувається той вирішальний момент, від якого залежить майбутнє, коли з'ясується, чи стане туризм однією з головних статей доходу у бюджеті, як це відбувається у більшості цивілізованих країн світу, чи залишиться на тому ж рівні, на якому він існував до сьогодні. Все це визначається тими орієнтирами, що будуть закладені в політику розвитку туризму, тобто, якщо говорити доступніше, тим, на кого буде спрямований наш ринок туристичних послуг. Таким чином, стоїть альтернатива: чи робити акцент на іноземного споживача, чи реанімувати внутрішній туристичний процес [3].

Зрозуміло, що палкі суперечки, які ведуться з цього приводу, базуються на перевагах та недоліках як першого, так і другого шляху розвитку. Якщо орієнтуватися насамперед на іноземного споживача, то це потребуватиме серйозного перегляду всієї суті самого поняття туристичної послуги як такої. Не треба втішати себе ілюзіями, що при наявності сучасного рівня комфорту на кількох туристичних об'єктах в цілій державі можна істотно змінити ситуацію. Адже іноземний турист їде в Україну насамперед за враженнями, і готовий платити за них у державу, а не в ізолюваний від неї туристичний об'єкт. За оцінками фахівців, за останні 4 роки наші можливості по прийому іноземних туристів використані на 10 %, від чого ми втратили 80 % валютних надходжень. Отже, будьмо реалістами - «буму» іноземних туристів в найближчі роки очікувати не варто.

Саме тому, слід обрати, чи форсованими темпами довести рівень туристичного комфорту до міжнародних стандартів, чи поступово налагоджувати сервіс та реанімувати внутрішній туристичний процес. Зрозуміло, що така постановка питання є досить умовною, але на рівні концептуального обґрунтування програм на найближчу перспективу, перевагу слід віддати другому варіанту. Звичайно, це не значить, що при цьому треба ігнорувати вигоди від міжнародного туризму. Йдеться, насамперед про те, щоб піднятися на ноги за рахунок власних споживачів, і тоді вже, маючи відповідну базу, прагнути максимізувати свої досягнення на світовому рівні.

Не менш важливим є питання розвитку «нетрадиційного» туризму, бо розмір сільського, мисливського та інших спеціалізованих видів становлять лише 9%. Важливо зазначити ще й наступне: при впровадженні Закону «Про туризм» [6] його метою визначалося створення правової бази для становлення туризму як високорентабельної галузі економіки та важливого засобу культурного розвитку громадян, забезпечення зайнятості населення, збільшення валютних надходжень, захист законних прав та інтересів туристів і суб'єктів туристичної діяльності, визначення їх обов'язків і відповідальності. Як бачимо, пройшло вже понад 14 років, а ситуація в туристичній галузі реально не змінилася.

Тому можна дійти до цілком логічного висновку, що вся створена система органів, видана кількість законів, розпоряджень, указів є черговою жертвою бюрократизму в нашій державі. І саме це є головною проблемою сьогодні у суспільстві. Не можна вважати, що, видавши пару законів, ситуацію можна змінити на краще. Доки не прийде усвідомлення у потребі туризму як провідної галузі економіки, ніяких змін на краще не відбуватиметься.

Зараз існує стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» схваленої Указом Президента України № 5/2015, а також із виконання Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в галузі туризму. Зокрема, не налагоджено системну роботу із залучення науковців, туристичних фахівців для розробки проекту Стратегії розвитку туризму та курортів до 2025 року та проектів державних цільових програм для реалізації даної Стратегії, а також національних стандартів туристичних послуг, з урахуванням чинних міжнародних та європейських стандартів у сфері туризму [5].

Бездіяльність Координаційної Ради, незабезпечення нею координації органів виконавчої влади щодо формування і реалізації державної політики не тільки гальмує розвиток конкурентоспроможної туристичної галузі як генератора економічного зростання та стимулювання економіки, зайнятості та валютних надходжень, але й не сприяє виконанню Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в галузі туризму.

І ще одне принципове питання. Всі плани, програми та проекти щодо розвитку туристичної індустрії повинні бути максимально зорієнтовані не тільки на створення належних умов для туристів, а й на забезпечення високого комфорту проживання корінних жителів регіону. Іншими словами, розвиток туристичної галузі треба розглядати як фактор стабілізації місцевих ринків праці та розширення зайнятості населення.

Висновки. Зробивши аналіз сучасного стану туристичної сфери України, звертаючись за деякими аспектами до історичного розвитку, ми спробували визначити основні причини, які стримують розвиток туризму. Також ми намагались відшукати шляхи виходу з кризового становища туристичної галузі України. Звичайно, дана робота є далеко не всеосяжною і не повністю вичерпує всю проблематику досліджуваного питання. Але, незалежно від рівня освіченості за даною проблемою, на сучасному етапі є кілька речей, явних, кожному пересічному громадянину України. Найважливішим з усього ми визначили – для того, щоб досягти успіху і реального розвитку слід докласти максимум загальних зусиль до розв'язання туристичної

проблеми. Це мають бути не лише викладені на папері думки законодавців з приводу того, якою б вони хотіли бачити галузь туризму у майбутньому, а конкретні вчинки з їх боку. І починати слід не тільки з економічних та законодавчих нюансів. Так, на сьогодні можна говорити про деяке покращення загальної ситуації. Так, спостерігається певна зацікавленість іноземних інвесторів. Розпочато реконструкцію ряду київських готелів; в Карпатському регіоні почала свою діяльність з розвитку туристичної галузі міжнародна організація TACIS; британський фонд «Ноу-хау» взяв на себе витрати на відновлення туристичних об'єктів Львова. Туристична галузь України, хоч і дуже повільно починає розвиватися, але головним є те, що не можна зупинитися на досягнутому. Саме від того, яким напрямком піде сучасний розвиток галузі, залежить її майбутнє зокрема майбутнє української економіки, а, отже, і життя України в цілому.

Таким чином, рішення проблем пов'язаних з туризмом дозволить повноцінно виконувати економічні, соціальні, гуманітарні функції держави – підвищення якості життя населення, збереження навколишнього середовища України та культурно-історичної спадщини, наповнення бюджетів усіх рівнів, створення нових робочих місць, розвиток регіонів, збільшення частки сфери послуг у ВВП України, Європейського та світового визнання.

Список використаних джерел

1. ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «Про проголошення незалежності України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 38, ст.502 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України офіційний веб-портал: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>. – Дата звернення: 19.03.17. – Назва з екрану.
2. Парламентські слухання [Електронний ресурс] / Сироїд О.І. / Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України сесійний зал верховної ради України 6 квітня 2016 року, 15 година – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl0604116.htm. – Дата звернення: 20.03.17. – Назва з екрану.
3. Туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Все о туризме. Туристическая Библиотека – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/tourism_ukr.htm – Дата звернення: 20.03.17. – Назва з екрану.
4. Всесвітня Туристська Організація ЮНВТО [Електронний ресурс] / Спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/> – Дата звернення: 19.03.17. – Назва з екрану.
5. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» Президент України; Указ, Стратегія від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України офіційний веб-портал: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. – Дата звернення: 19.03.17. – Назва з екрану.
6. Закон України «Про туризм» № 324/95-ВР від 15.09.1995 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України офіційний веб-портал: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vr/page2>. – Дата звернення: 19.03.17. – Назва з екрану.

References

1. POSTANOVA VERKHOVNOI RADY UKRAINSKOI RSR «Pro proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy» (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1991, N 38, st.502 / Verkhovna Rada Ukrainy ofitsiyni veb-portal : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.
2. PARLAMENTSKI slukhannia / Syroid O.I. / Rozvytok turystychnoi industrii yak instrument ekonomichnoho rozvytku ta investytsiinoi pryvablyvosti Ukrainy sesiyni zal verkhovnoi rady Ukrainy 6 kvitnia 2016 roku, 15 hodyna : http://gska2.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl0604116.htm.
3. Turyzm v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku / Vse o turyzme. Turystycheskaia Byblyoteka : http://tourlib.net/statti_ukr/tourism_ukr.htm
4. Vsesvitnia Turystska Orhanizatsiia YuNVTO / Spetsializovana ustanova Orhanizatsii Obiednanykh Natsii : <http://www2.unwto.org/>
5. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina - 2020» Prezydent Ukrainy; Ukaz, Stratehiia vid 12.01.2015 № 5/2015 / Verkhovna Rada Ukrainy ofitsiyni veb-portal : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
6. Zakon Ukrainy «Pro turyzm» № 324/95-VR vid 15.09.1995 r. / Verkhovna Rada Ukrainy ofitsiyni veb-portal : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vr/page2>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Доброскок Ірина Іванівна – д.пед.н., професор, завідувач кафедри професійної освіти,
Карпович Марина Григорівна – викладач кафедри професійної освіти,
 ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
 вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Доброскок Ирина Ивановна – д.пед.н., профессор, заведующая кафедрой профессионального образования,
Карпович Марина Григорьевна – преподаватель кафедры профессионального образования,
 ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»,
 ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Dobroskok Irina Ivanovna – doctor of pedagogical Sciences, Professor, head of the Department of vocational education

Karpovych Maryna Grygorivna – lecturer of the Department of professional education
SHEI «Pereyaslav-Khmelnytsky State pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda»
Str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, 08401, Ukraine

УДК 658.1

**ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКИМИ РИЗИКАМИ ОРГАНІЗАЦІЙ
ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ**

Ізмайлович С.В.

У статті подано класифікацію економічних ризиків (ризик-факторів) організацій промислового сектора економіки, яка заснована на видах і типах ризиків; проаналізовано методику оцінки рівня економічних ризиків; методику кількісної оцінки наслідків впливу економічних ризиків на фінансово-економічні результати діяльності організацій промислового сектора економіки; сформовано рекомендації зі стратегічного управління ризиками для організацій промислового сектора економіки, в тому числі для систем управління економічними ризиками; сформовано практичні пропозиції управлінням ризик-ситуаціями в організаціях промислового сектора економіки.

Результати дослідження схвалені, розглянуті і рекомендовані для використання в економічній і адміністративно-управлінській діяльності організацій промислового сектора економіки й у підвідомчих їм організаціях при оцінці ризиків, зокрема для використання в ситуаціях економічного середовища і формування економічних ризиків системи управління і стратегії, координації і регулювання діяльності організацій промислового сектора економіки, розробки бізнес-планів; використання в навчальних процесах ВНЗ та інститутів перепідготовки кадрів й підвищення кваліфікації керівників і фахівців в галузях економіки і управління.

Результати статті можуть бути використані в практичній діяльності експертів і керівників організацій промислового сектора економіки і їх підвідомчих організацій, розробці бізнес-планів, в навчальному процесі вищих навчальних закладів.

Метою дослідження є розробка теоретичних, методичних і практичних основ управління економічними ризиками організацій промислового сектора економіки Республіки Білорусь.

Методи дослідження є загальнонаукові методи, такі як аналіз, синтез, спостереження, порівняння, висновки за аналогією, системний підхід, а також спеціальні методи і прийоми фінансово-економічного аналізу.

Ключові слова: *ризик, невизначеність, фактори ризику, виробничі, фінансові, комерційні ризики, методи оцінки та система управління ризиками, діагностика.*

**ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННЫМИ РИСКАМИ ОРГАНИЗАЦИЙ
ПРОМЫШЛЕННОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ**

Ізмайлович С.В.

Условия хозяйственной деятельности предприятий и организаций подвержены изменениям, как в результате закономерных экономических процессов, так и случайных событий. Важной особенностью деятельности организаций является возможность управления рисками внутренней среды, т.е. хозяйственными, поскольку, управляя ими, организации получают возможность успешно действовать в условиях постоянных изменений внешней среды. Однако, несоответствие сложившейся системы производства, снабжения, сбыта и в целом управления организациями современному уровню социально-экономических потребностей, а также неразвитость, фрагментарность или отсутствие подходов к управлению рисками не позволяют им своевременно реагировать на динамику риск-факторов хозяйственной деятельности.

Поэтому актуальность и важность управления хозяйственными рисками, в том числе разработка методического аппарата их оценки, обусловлены решающим теоретико-методологическим и практическим значением для успешного развития организаций в условиях нестабильности среды хозяйственной деятельности.

Предмет исследования – управление хозяйственными рисками промышленных предприятий.

Цель исследования: разработка теоретико-методических и практических основ управления хозяйственными рисками организаций.

Методы исследования: анализ, синтез, наблюдение, сравнение, умозаключение по аналогии, системный подход, а также специальные методы и приемы финансово-экономического анализа.

Область применения: результаты исследования могут быть использованы в практической деятельности специалистами и руководителями промышленных предприятий и организаций для стратегического управления, при разработке бизнес-планов, в учебном процессе вузов.